

¹⁹ Там само.

²⁰ *Ободовський О. В.* Триваючі злочини у кримінальному праві України : моногр. / О. В. Ободовський. – Одеса : Юридична література, 2016. – 256 с.

²¹ *Пионтковский А.* Советское уголовное право / А. А. Пионтковский ; 3-е изд., испр. и доп. – М. : Ленинград, 1929. – Т. 1: Общая часть. – С. 323.

Резюме

Кравченко С. І. Момент закінчення злочину, склад якого передбачений ст. 372 КК України.

У статті досліджено окремі теоретико-практичні питання визначення моменту закінчення злочину, склад якого передбачений ст. 372 КК України. Обґрунтовано, що такий злочин є триваючим. За результатами дослідження автор пропонує шляхи вирішення проблемних питань притягнення до кримінальної відповідальності за притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності.

Ключові слова: кримінальне право, злочини проти правосуддя, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, момент закінчення злочину, триваючий злочин.

Резюме

Кравченко С. И. Момент окончания преступления, состав которого предусмотрен ст. 372 УК Украины.

В статье исследованы отдельные теоретико-практические вопросы определения момента окончания преступления, состав которого предусмотрен ст. 372 УК Украины. Обосновано, что такое преступление является длящимся. По результатам исследования автор предлагает пути решения проблемных вопросов привлечения к уголовной ответственности за привлечение заведомо невинного к уголовной ответственности.

Ключевые слова: уголовное право, преступления против правосудия, привлечение заведомо невинного к уголовной ответственности, момент окончания преступления, длящееся преступление.

Summary

Kravchenko S. Moment of ending a crime, which components are stipulated by article 372 of the Criminal Code of Ukraine.

The article deals with some theoretical and practical questions how to determine a time of ending a crime, which components are stipulated by article 372 of the Criminal Code of Ukraine. It is substantiated that as for structure of the objective part of the components of a crime, such a crime is continuing. According to the results of the research, the author suggests ways to solve problem issues as for qualification of person's actions.

Key words: criminal law, crimes against justice, bringing to criminal responsibility a person known to be innocent, moment of ending a crime, continuing crime.

УДК 343.97

Д. О. ОЛІЙНИК

Дмитро Олександрович Олійник, аспірант Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕТЕРМІНАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

Дослідження детермінації корупційних злочинів у сфері здійснення митних процедур охоплює визначення взаємопов'язаних відносин, явищ, процесів і подій (криминогенних чинників), що зумовлюють та спричиняють їх вчинення, викликають зміни кількісних і якісних характеристик. Розкриття процесу детермінації передбачає визначення сукупності криминогенних чинників, їх взаємодії та співвідношення, встановлення спільного та відмінного із причинами й умовами явища злочинності, проявами якої вони є.

Розробкою окремих аспектів детермінації корупційних правопорушень у сфері зовнішньоекономічної діяльності займалися такі науковці, як Л. І. Аркуша, А. М. Бойко, Б. М. Головкін, О. І. Добровольський, Є. В. Додін, Ю. В. Коваленко, Т. В. Мельничук та ін.

Як зазначає А. М. Бойко, визначення детермінуючого комплексу певної групи злочинів полягає у встановленні сукупності взаємопов'язаних і взаємозалежних чинників, що формуються на різних соціальних рівнях, у різних просторово-часових межах і мають неоднаковий детермінуючий вплив на злочинну поведінку. Частина з таких чинників довготривалої дії, інша має короткостроковий вплив на суспільну свідомість і злочинну поведінку. Проте для визначення детермінуючого комплексу недостатньо лише встановити просту сукупність чинників, так чи інакше пов'язаних із вчиненням певної групи злочинів. Необхідно показати їх структурну цілісність, інтегрованість в систему суспільних відносин, у межах якої вони склалися і діють¹.

Згідно з точкою зору Б. М. Головкина, головну роль у спричиненні злочинної поведінки відіграють криміногенні деформації суспільної свідомості у виді антисуспільних поглядів, звичаїв, традицій, установок, що за певних умов та обставин закономірно призводять до вчинення злочинів².

Митні процедури є основним засобом здійснення державної митної справи. У свою чергу, державна митна справа виступає механізмом реалізації митної політики держави. Виходячи із положень ст. 7 Митного кодексу України (далі – МК), державна митна справа являє собою регламентовану нормами митного права систему заходів і механізм їх застосування до суб'єктів митних правовідносин для забезпечення режиму законності переміщення товарів через митний кордон України та недопущення порушень митного законодавства і злочинних посягань, пов'язаних з таким переміщенням. Безпосереднє здійснення митних процедур покладено державою на митні органи Державної фіскальної служби України (далі – ДФС). Через здійснення митних процедур держава контролює законність руху товарів, транспортних засобів через митний кордон України, упорядковує відносини між митними органами ДФС та особами, що переміщують вказані об'єкти на митну територію України і за її межі, а також визначає порядок дій і обсяг повноважень посадових осіб митних органів ДФС щодо здійснення обов'язкових митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму такого переміщення. Здійснення митних процедур пов'язано з різними видами діяльності митних органів ДФС, а також передбачає взаємодію з іншими органами державного контролю.

Із викладеного випливає необхідність класифікувати корупціогенні чинники за змістом та інтенсивністю детермінаційного впливу на вчинення корупційних злочинів у сфері здійсненні митних процедур. Виходячи з цього пропонуємо вирізнити *інституційні, нормативно-правові, зовнішньоекономічні, організаційно-управлінські, морально-етичні та соціально-психологічні*.

Інституційні корупціогенні чинники загалом виражаються у неспроможності діючої системи митних органів ДФС належним чином виконувати своє призначення щодо створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захисту митних інтересів України (ст. 544 МК). У концептуальному плані інституційна неспроможність полягає в тому, що діюча система митних органів ДФС не справляється з управлінням митною справою в економічних інтересах України в умовах входження до зони вільної торгівлі з Європейським Союзом (далі – ЄС) та торгово-економічного співробітництва зі Світовою організацією торгівлі (далі – СОТ). У контексті завдань нашого дослідження йдеться про неефективне управління державною митною справою в нових геополітичних умовах, існування бюрократичних бар'єрів, непрозору роботу митниць, невідповідність здійснення державної митної справи європейськими митним стандартам і правилам професійної доброчесності.

Систематизація інституційних корупціогенних чинників дає змогу вирізнити основні з них:

- прорахунки державної митної політики, розбалансованість системи управління державною митною справою;
- незавершеність реформування системи митних органів і невизначеність стратегії розвитку державної митної справи;
- недостатній кадровий потенціал для реалізації реформи митних органів за міжнародними стандартами здійснення митної справи;
- дискреційний підхід і фіскальна спрямованість здійснення державної митної справи;
- «корупційне підприємництво» або залученість представників усіх органів державного контролю і правоохоронних органів до обслуговування «сірих» і «чорних» схем переміщення товарів і транспортних засобів через державний кордон України, поєднання їхніх комерційних і службових інтересів;
- не інтегрованість митної системи України в міжнародну систему митної безпеки та управління ланцюгом постачання товарів.

Нормативно-правові корупціогенні чинники виражаються у недоліках законодавства з питань державної митної справи та низькій якості нормативно-правового регулювання митно-правових відносин. До них належать такі:

- складна система правового регулювання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, велика кількість митних режимів;
- надмірні тарифні обтяження й нетарифні обмеження зовнішньоекономічної діяльності, непередбачуваність торговельної політики України;
- прогалини в нормах про спрощене оподаткування та звільнення від сплати митних платежів;
- недосконалість норм Митного кодексу України про відповідальність за порушення митних правил та накладення адміністративних стягнень;
- неповна імплементація міжнародних правил і стандартів здійснення митних процедур до національного митного законодавства.

Корупційні ризики недотримання норм Законів України та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи та зловживання службовими повноваженнями при здійсненні митних процедур закладені в складному законодавстві, неоднозначних приписах норм митного права, неузгодженості нормативно-правових актів різної юридичної сили, невідповідності національного і міжнародного законодавства у цій сфері. Оскільки державна митна справа є інструментом зовнішньоторгівельної і податкової політики держави, то правові засади її здійснення одночасно регламентуються національним і міжнародним законодавством з питань митної справи.

Зовнішньоекономічні корупціогенні чинники за характером детермінуючого впливу на досліджувані корупційні злочини пропонуємо поділити на такі:

- надмірна залежність національної економіки від зовнішньої торгівлі та її вагоме бюджетоутворююче значення, а також фіскальна спрямованість діяльності митних органів;
- недостатні економічна свобода і стимулювання вільної торгівлі, значні бюрократичні перешкоди на шляху зовнішньоекономічної діяльності, високі транзакційні витрати на експортно-імпортні операції;
- непрозоре ліцензування і квотування зовнішньоторговельних операцій;
- тінізація і криміналізація зовнішньоторговельного обігу.

Дослідивши зв'язок тіншової зовнішньої торгівлі і корупції на митницях, Б. М. Головкін дійшов висновку, що рівень корупції у сфері зовнішньоекономічної діяльності залежить від обсягу нелегальних експортно-імпортних операцій з сировинними ресурсами і високоліквідними товарами. У корупційних практиках беруть участь усі органи і служби, що забезпечують державний контроль за рухом товарів через митний кордон України і здійснюють правоохоронну діяльність у цій сфері. До того ж, в митних органах функціонує «конкурентна корупція» між регіональними митницями і їх відокремленими структурними підрозділами за надання корупційних послуг за нижчими цінами³.

До *організаційно-управлінських корупціогенних чинників* у сфері здійснення митних процедур належать такі:

- організаційна і функціональна підпорядкованість та підконтрольність діяльності митних органів органам ДФС, втручання у здійснення митних процедур та їх результати;
- низький рівень професійної компетентності посадових осіб митних органів, неналежний кадровий добір, а також недостатній професіоналізм працівників підрозділів, що здійснюють виявлення, запобігання та припинення корупційних злочинів під час митних процедур;
- поєднання повноважень і дублювання посадових обов'язків службових осіб митних органів різного рівня у частині здійснення митних процедур, недосконалий порядок оскарження їх рішень, дій або бездіяльності та відшкодування заподіяної матеріальної шкоди;
- низька ефективність інформаційно-аналітичної роботи, недостатнє впровадження ризик-орієнтованого підходу у сфері здійснення митного контролю, а також збереження практики довільного вибору об'єктів, форм та видів митного контролю;
- незадовільні умови оплати праці посадових осіб митниць і митних постів;
- відсутність системи протидії корупції в митних органах ДФС, неефективні антикорупційні програми ДФС, недосконалі механізми здійснення контролю за діяльністю посадових осіб митниць під час здійснення митних процедур.

До корупціогенних чинників, що стають причинами вчинення корупційних злочинів і пронизують діяльність митних органів під час здійснення митних процедур, належать *морально-етичні та соціально-психологічні*.

Серед *морально-етичних* корупціогенних чинників найбільше детермінуюче значення мають:

- низький рівень професійної доброчесності особового складу і керівників структурних підрозділів митних органів ДФС;
- порушення правил професійної етики;
- конфлікт інтересів у діяльності осіб, уповноважених на здійснення митних процедур.

За результатами авторського опитування понад 200 суб'єктів ЗЕД і громадян, що у 2017 р. переміщували товари і транспортні засоби через митний кордон України, однією із головних причин вчинення корупційних злочинів при здійсненні митних процедур є професійна недоброчесність посадових осіб митних органів (40,2 %). За інформацією ДФС, упродовж 2015–2016 рр. було звільнено близько 300 керівників митниць різного рівня за корупційні правопорушення та порушення правил професійної етики⁴.

Згідно з положеннями ч. 5 ст. 4 Закону України «Про державну службу» доброчесність полягає у спрямованості дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмові від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень. Як бачимо, законодавець убачає доброчесність у служінні публічним інтересам та недопущенні конфлікту інтересів. На наш погляд, професійна доброчесність передбачає належне виконання посадових обов'язків, дотримання норм чинного законодавства і стандартів професійної етики при застосуванні норм законодавства з питань державної митної справи під час здійснення митних процедур, недопущення використання займаної посади, службового становища та пов'язаних з ними можливостей у неправомірних цілях, у тому числі для одержання для себе або інших осіб неправомірної вигоди. Професійна недоброчесність розуміється нами як деформація моральної і правової свідомості, схильність до службових зловживань в корисливих цілях.

У Кодексі поведінки працівників, до функціональних обов'язків яких належить здійснення управління кордонами, закріплені обмеження щодо використання службових повноважень та пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди. Норми вказаного кодексу поширюються на державних службовців Державної митної служби України. Зокрема, забороняється неправомірно сприяти фізичним або юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності; неправомірно сприяти призначенню на посаду особи; неправомірно втручатися в діяльність посадових осіб; неправомірно надавати перевагу фізичним або юридичним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів та прийняття рішень, затвердженням (погодженням) висновків⁵.

Правила етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДФС забороняють використовувати службове становище, посаду або будь-які повноваження, пов'язані зі службовим становищем для примушення або спонукання третіх осіб (у тому числі підлеглих) до надання неправомірної вигоди для себе, друзів, родичів або близьких осіб; для надання переваг юридичним або фізичним особам⁶.

Тісно пов'язаним з професійною недоброчесністю є конфлікт інтересів. На відміну від професійної недоброчесності, що є деформацією моральної і правової свідомості особи, конфлікт інтересів – це суперечність між службовими обов'язками та приватним інтересом, що негативно впливає на об'єктивність та неупередженість при прийнятті рішень під час реалізації службових повноважень, або на вчинення чи не вчинення дій під час здійснення митних процедур. Конфлікт інтересів у діяльності осіб, уповноважених на здійснення митних процедур, зумовлений особистими або близькими відносинами з іншими суб'єктами та учасниками митних правовідносин. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» приватний інтерес – це будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях. Як показало наше дослідження, найчастіше конфлікт інтересів зумовлений позаслужбовими відносинами з фізичними та юридичними особами, що здійснюють зовнішньоторгівельні операції. В його основі лежить матеріальний інтерес, у зв'язку з чим він породжує корисливі мотиви корупційних злочинів.

У літературних джерелах описуються корупційні прояви в митних органах, в основі яких лежить конфлікт інтересів. Найбільш типовими з них є: зрощування інтересів управлінського апарату митних органів з комерційними інтересами суб'єктів ЗЄД та встановлення ділових відносин поза межами правового поля⁷; лобіювання інтересів, надання незаконних переваг, податкових преференцій, не виявлення порушень митних правил в діяльності окремих суб'єктів ЗЄД і при цьому створення штучних перешкод для їх конкурентів у регіоні; надання службової інформації конкурентам⁸; внесення завідомо неправдивої інформації до електронних баз даних про фактичну вартість задекларованого товару⁹. До цього слід додати приховану участь посадових осіб митних органів у господарській діяльності осіб, пов'язані родинними та іншими особистими зв'язками. Сфера надання митних послуг монополізована діючими і колишніми митниками та їх родичами. Переважно із числа колишніх митників та їхніх близьких осіб складається контингент митних брокерів, власників митних складів, магазинів безмитної торгівлі, власників митних терміналів, компаній, що займаються митними перевезеннями. Керівники регіональних митниць, використовуючи посадове становище, обслуговують комерційні інтереси приватних підприємств, сприяють заниженню розмірів митних платежів, необґрунтовано надають податкові преференції, приховують порушення митних правил, сприяють незаконному переміщенню товарів і ТЗ на митну територію України.

Слід зауважити, що у західних регіонах нашої держави досить часто поєднанні родинними зв'язками, особистими відносинами і комерційними інтересами посадові особи митних органів, правоохоронних органів, органів державного контролю та суб'єкти ЗЄД. На основі зрощення службових повноважень з приватними інтересами будуються корупційні мережі, створюються організовані злочинні групи, що спеціалізуються на переміщенні контрабанди і контрафакту через митний кордон, здійснюється сприяння митному шахрайству фізичних і юридичних осіб, приховується злочинна діяльність у сфері господарювання¹⁰.

Соціально-психологічні корупціогенні чинники включають професійну деформацію посадових осіб митних органів, традиції хабарництва, корпоративні цінності, неформальні правила позаслужбових відносин, поведінкові установки одержувати додаткові доходи під час здійснення митних процедур у виді неправомірної вигоди. Соціально-психологічні чинники породжують корисливу мотивацію і корупційну спрямованість злочинної поведінки, підвищену готовність вчиняти корупційні злочини за сприятливих умов, а також штучно створювати умови для одержання неправомірної вигоди.

За результатами проведеного автором експертного опитування 274 працівників правоохоронних органів встановлено наступні причини вчинення корупційних злочинів при здійсненні митних процедур: постійна пропозиція з боку суб'єктів ЗЄД і громадян неправомірної вигоди (35,1 %), традиції хабарництва в митних органах (21,1 %), стимулювання або примус до систематичного хабарництва з боку безпосередніх керівників та начальників (15,0 %), підвищений попит на незаконні доходи у посадових осіб митних органів (13,3 %), втягнення посадових осіб митних органів в злочинну діяльність, пов'язану з переміщенням товарів через митний кордон (12,0 %), антисупільні погляди і переконаність у допустимості одержання неправомірної вигоди (3,5 %).

Професійна деформація посадових осіб митних органів полягає у зміні індивідуальних рис та якостей особистості (образу мислення, ціннісних орієнтацій, способу поведінки) під впливом неналежного виконання посадових обов'язків та позаслужбових відносин. Деформації професійної свідомості посадових осіб митних органів формуються в умовах давніх традицій хабарництва в митній системі, неформальних корпоративних цінностей митних органів і постійної пропозиції неправомірної вигоди з боку осіб, які переміщують товари і ТЗ через митний кордон та намагаються вирішувати питання про заниження розмірів митних платежів тощо. Корпоративні цінності митних органів включають сприйняття корупції як основного джерела доходів, пріоритет приватних інтересів над інтересами служби, відданість начальству і напарникам по черговій зміні, зловживання владою і службовим становищем (пред'явлення необґрунтованих вимог, прийняття обов'язкових для виконання рішень, необґрунтоване застосування санкцій) у відносинах із декларантами, закритість митних органів від громадського контролю, пов'язаність комерційними інтересами з правоохоронними органами та органами виконавчої влади на регіональному рівні (клановість), визнання авто-

ритету посади і суворя субординація, дотримання негласних правил поведінки, кругова порука, нерозголошення інформації про злочинну діяльність та ін.

Ступінь деформації професійної свідомості посадових осіб митних органів залежить від набутого злочинного досвіду, займаної посади, обсягу службових повноважень та пов'язаних з ними можливостей впливати на поведінку осіб, які переміщують товари і ТЗ через митний кордон. Посадові особи митних митниць і митних постів стають на шлях вчинення корупційних злочинів з різних причин. Одні з них ініціюють корупційні відносини, штучно створюють умови для одержання неправомірної вигоди і ставлять це за мету своєї професійної діяльності. Здебільшого такі особи грубо порушують посадові обов'язки, створюють штучні бюрократичні перешкоди, вимагають неправомірну вигоду, сприяють незаконному переміщенню товарів і ТЗ через митний кордон, а також злочинній діяльності організованих злочинних груп. Інша категорія державних службовців одержує неправомірну вигоду за надання разових послуг під час здійснення митних процедур. Такі особи більше схильні сприяти заниженню розмірів митних платежів, приховуванню порушень митних правил. Поряд із тим існує категорія посадових осіб, які вимушено вчиняють корупційні злочини у складі чергової зміни, під впливом або примусом безпосередніх начальників. Втім, найбільшу суспільну небезпечність виявляють окремі керівники різних рівнів, що організовують корупційні схеми, прикривають злочинну діяльність підлеглих посадових осіб, втягують через довірених осіб у злочинну діяльність молодих спеціалістів, накопичують незаконні доходи та розподіляють фінансові потоки, займаються підкупом політиків, суддівського корпусу, чиновників органів місцевої влади, працівників правоохоронних органів, розробляють систему конспірації та убезпечення від викриття.

Таким чином, розглянуті корупціогенні чинники становлять структурну цілісність, утворюють детермінуючий комплекс та у своїй взаємодії спричиняють і зумовлюють вчинення корупційних злочинів у сфері здійснення митних процедур.

¹ Бойко А. М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-криминологічне дослідження : моногр. / А. М. Бойко. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 170. – 380 с.

² Головкін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності / Б. М. Головкін // Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 1 (5). – С. 1–8 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6358/1/Golovkin.pdf>

³ Головкін Б. М. Тіньова зовнішня торгівля і корупція на митницях / Б. М. Головкін // Проблеми законності. – 2017. – Вип. 139. – С. 227. – С. 218–230.

⁴ ДФС звільнила понад 250 керівників митниць різного рівня за останні 9 місяців : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/ECONOMICS/dfs-zvinila-ponad-250-kerivnikov-mitnic-riznogo-rivnya-za-ostanni-9-misyaciv-narisov-212066_.html

⁵ Кодекс поведінки працівників, до функціональних обов'язків яких належить здійснення управління кордонами: затверджено спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства фінансів України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, головного управління державної служби України від 5 липня 2011 р. № 330/151/809/434/146 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0922-11>

⁶ Правила етичної поведінки та запобігання корупції в органах ДФС: затверджено наказом ДФС від 1 грудня 2016 р. № 979 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sfs.gov.ua/baneryi/protidiya-koruptsii/antikoruptsiyna-programa-dfs/29189.html

⁷ Добровольський О. І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. І. Добровольський. – К. : Міжрегіональна академія управління персоналом, 2015. – С. 46. – 201 с.

⁸ Аркуша Л. І. Прояви корупції в митних органах: умови, особливості вчинення / Л. І. Аркуша // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 4. – С. 186–187.

⁹ Коваленко Ю. В. Адміністративно-правові засоби протидії корупції в органах державної митної служби України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю. В. Коваленко. – К. : ДНДІ МВС України, 2011. – С. 10. – 23 с.

¹⁰ Головкін Б. М. Поняття корупційної злочинності у митній сфері / Б. М. Головкін // Традиції та новачії юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2017 р.): у 2 т. / відп. ред. Г. О. Ульянова. – Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2017. – Т. 2. – С. 285–287.

Резюме

Олійник Д. О. Детермінація корупційних злочинів у сфері здійснення митних процедур.

Визначено детермінуючий комплекс корупційних злочинів та розкрито особливості їх детермінації у сфері здійснення митних процедур. Проаналізовано інституційні, нормативно-правові, зовнішньоекономічні, організаційно-управлінські, морально-етичні та соціально-психологічні корупціогенні чинники, що спричиняють і зумовлюють вчинення корупційних злочинів під час здійснення митних процедур.

Ключові слова: детермінуючий комплекс, корупційні злочини, митні процедури.

Резюме

Олейник Д. А. Детерминация коррупционных преступлений в сфере выполнения таможенных процедур.

Определен детерминирующий комплекс коррупционных преступлений и раскрыты особенности их детерминации в сфере выполнения таможенных процедур. Проанализированы институциональные, нормативно-правовые, внешнеэкономические, организационно-управленческие, морально-этические и социально-психологические коррупциогенные факторы, которые порождают и обуславливают совершение коррупционных преступлений во время выполнения таможенных процедур.

Ключевые слова: детерминирующий комплекс, коррупционные преступления, таможенные процедуры.

Summary

Oleynik D. Determination of corruption crimes in the field of customs procedures.

It is defined the determinative complex of corruption crimes and the features of their determination in the field of customs procedures are revealed. It is analyzed the institutional, normative-legal, foreign-economic, organizational-managerial, moral-ethical and socio-psychological corruption-causing factors, which cause and predetermine the commission of corruption crimes during the implementation of customs procedures.

Key words: determinative complex, corruption crimes, customs procedures.

УДК 343.74

О. Р. СЛОТИЛО

Олена Романівна Слотило, аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ВИДІЛЕННЯ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «ПРОТИПРАВНЕ ЗАВОЛОДІННЯ МАЙНОМ ПІДПРИЄМСТВА, УСТАНОВИ, ОРГАНІЗАЦІЇ»

Законом України № 642-VII від 10 жовтня 2013 р. КК України було доповнено ст. 206-2 «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації». На сьогодні існує потреба вдосконалення кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за незаконне захоплення та поглинання юридичних осіб. Одним із питань у цьому контексті, що заслуговують на увагу, є питання про соціальну обумовленість встановлення, збереження кримінальної відповідальності за діяння, передбачені ст. 206-2 КК України. Дослідники обґрунтовано зазначають, що соціальна обумовленість встановлення та збереження кримінальної відповідальності за певний вид злочинів є елементом кримінально-правової характеристики відповідного виду злочинів. Великого значення набуває встановлення відповідності кожної кримінально-правової норми потребам суспільства та констатація ефективності її дії¹.

Над цією темою працювали такі науковці, як П. Андрушко, А. Бойко, Н. Грищенко, О. Дудоров, А. Закалюк, О. Кальман, В. Киричко, В. Мойсик, Г. Марітчак, П. Матишевський, О. Перепилиця, М. Погорецький, Л. Скора, Є. Стрельцов, М. Хавронюк та інші. Зазначені дослідники розглядали проблеми, що стосуються об'єкта даного злочину, об'єктивної сторони, соціальної обумовленості існування в КК України відповідної норми. Однак питання про соціальну обумовленість, як видається, залишаються дискусійними і потребують вирішення.

Необхідність посилення попереджувальної функції кримінального закону, зазвичай, має наслідком виділення спеціальних кримінально-правових норм. Попри це, Ю. Баудін зазначає, що надмірне захоплення спеціальними складами злочинів часто призводить до необґрунтованої конкуренції загальної і спеціальної кримінально-правових норм, що негативно відбивається на практиці застосування КК України². Зважаючи на це, видається необхідним з'ясувати соціальну обумовленість виділення законодавцем в Особливій частині КК складу злочину, передбаченого ст. 206-2, зокрема, чи обґрунтованим є встановлення й існування в Кримінальному кодексі України зазначеної статті, що передбачає відповідальність за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації.

Слід зазначити, що серед дослідників немає однаковості як щодо системи факторів, що обумовлюють встановлення (існування, збереження) кримінальної відповідальності, так і щодо терміна, яким доцільно їх власне позначати. При цьому використовуються такі поняття, як підстави, критерії, принципи. На нашу думку, найбільш оптимальною є система принципів, запропонована Г. Злобіним, до яких, зокрема, науковець пропонує відносити соціальні і соціально-психологічні принципи криміналізації; системно-правові принципи криміналізації³. Розглянемо, чи відповідає таке діяння, кримінальна відповідальність за яке встановлена у ст. 206-2 КК України, групі соціальних і соціально-психологічних принципів криміналізації.

До *соціальних і соціально-психологічних принципів криміналізації* відносять такі: принцип суспільної небезпеки; принцип відносної поширеності діяння; принцип домірності позитивних і негативних наслідків криміналізації; принцип кримінально-політичної адекватності криміналізації.

Принцип суспільної небезпеки є найважливішим для криміналізації діяння. Виправданою є криміналізація лише того діяння, суспільна небезпека якого із точки зору кримінального права є досить високою. О. І. Коробеев обґрунтовано зазначає, що кримінальне законодавство, як чинне, так і те, що лише проектується, можна визнавати науково обґрунтованим за умови, якщо воно адекватно відображає в каральних заходах характер та ступінь суспільної небезпеки діянь, з якими воно покликане боротись⁴.

Відповідно до ст. ст. 41, 42 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю; ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності; кожен має право на